DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICO-CHEMICA.

SISTENS

MELETEMATA
SUPER
MERCVRIALIVM
IN MORBIS VENEREIS
ACTIONE ET VSV.

QVAM
EX AMPLISSIMI
SENATVS ACADEMICI CONSENSV
ET GRATIOSI
MEDICORVM ORDINIS DECRETO
PRO
GRADV DOCTORIS
MEDICINAE ET CHIRVRGIAE
publice defendet

BERNHARDUS MEYER
Hanouienſi [redacted]

D. XVIII. CALEND. MAIAR. A. A. C. cIↃ. IↃ. CCLXXXX.

Marburgi Cattorum
Literis nouae typograph. academ.

SERENISSIMO

ET

POTENTISSIMO. PRINCIPI

AC. DOMINO

DNO. WILHELMO. IX.

HASSIAE. LANDGRAVIO. REL.

PATRI. PATRIAE

HANC

DISSERTATIONEM INAVGVRALEM,

STVDIORVM SVORVM

PRIMITIAS,

VT EXSTET

ERGA

PRINCIPEM CLEMENTISSIMVM

DEVOTISSIMAE MENTIS SVAE

QVALECVNQVE MONVMENTVM

D. D. D.

ſubiectiſſimus

BERNHARDVS MEYER.

MELETEMATA

SVPER

MERCVRIALIVM

IN MORBIS VENEREIS

ACTIONE ET VSV.

M. T. CICERO *Tuſcul. Quaeſtion. L. II. C. 2.*

Sequimur probabilia, nec ultra id, quod uerisimile occurrerit, progredi possumus: et refellere sine pertinacia, et refelli sine iracundia parati sumus.

LECTORI BENEVOLO

S. P D.

A V C T O R.

Quod omnibus ſcientiis, id eſt noſtrae accidit. Varia enim perpeſſa eſt fata, et bona et mala, multoque tempore opus fuit, ut eadem, qua Graecorum tempore gauiſa eſt forma, reſtitueretur. Tempore Latino-Barbarorum inprimis inuoluta fuit multis abſurdis theorematis, quae non ſolum medicinae Metaphyſicen,

ſed quod maximum adtulit detrimentum, Therapeuticen inquinauere. Doctrina de febribus, morbis nervalibus, hisque medendi ratio, tunc temporis cultae, uberrimum ac triſte praebent exemplum. Morbi quoque uenerei, qui tempore reſtaurationis medicinae inclareſcere, ſeu ſi lubet, alia facie ſeſe prodere coepit, exemplum eſt in aprico. Mira ac varia huius morbi facies, illius aeui pleroſque medicos. Arabum dogmatis non leuiter adhuc addictos, ac neſcios,

Quo teneant uultus mutantem Protea *modo*,

eo adduxit, ut uarias, immane quantum

ab

ab inuicem diuerſas, prout cuique lubuit, plus minusue abſurdas, quin et riſu dignas theorias de natura uirus uenerei, eius cauſis, modo, quo homines inuadit, et quae ſunt ſimilia, mente conciperent, proferrent, corporique aegroto adplicarent. Licet nemo uero inficias ire poſſit, et nos pauculum omnino de natura uirus uenerei ſcire, fatendum tamen erit cuique, abſurdas illas ueterum opiniones a nobis eſſe deſertas, et nonne opinionis falſae refutatio, ut egregie Cel. SELLE, *ſcientiis eſt incremento?*

Ut

Ut tunc temporis theoria de uirus uenereo culta, eadem fuit huic morbo ratio medendi.

Singuli ſyſtema ſuum ſecuti ad huius normam curam ſunt adgreſſi. Facile uero eſt perſpectu, falſam de morbo opinionem conceptam aegroto eſſe noxiam, nec umquam, quam medens ſibi praefixit metam, poſſe attingi. — Abſterſis noſtro tempore barbariei ſordibus ac tenebris, reiectisque falſis, quae medicinam deturparunt, opinionibus, et medendi methodus aliam induit formam. Ele-

gan-

gantiore, ſolidiore, leniore hodie gaudemus, nec absque ſumma uoluptate inſpici ac legi poſſunt opera Virorum, qui de hoc morbo profligando meriti ſunt. Recentiſſimis praeſertim temporibus labores Duum uirorum Cel. HVNTERI *ac* GIRTANNERI *omnem fere paginam abſoluerunt. Reſtant tamen adhuc quaedam, ab hiſce praeſtantiſſimis Viris non dilucide admodum prolata, ob rerum enim dicendarum ac ſcribendarum copiam, is, qui opus integrum edere molitur alia omittere, alia non fuſe ſatis facile proferre poteſt.*

Hoc

Hoc in opuſculo tentaui, ut quaedam a Cl. GIRTANNERO *praecipue omiſſa, vel leuiter tacta, vel minus recte, mea quidem ſententia, prolata ulterius proferam, explicem, reſtringam. An bonis auibus, lectores aequi iudicent, quos ea facie hoc opuſculum legant, enixe rogo, taleque de eo iudicium ferant, quale de primitiis iuuenis ferri ſolet, qui non excitatus futili contradicendi, uel uana temere oggan'endi ſeu eſſutiendi pruritu, ſed ſolum ueri eruendi utili nec uituperando ſane ſtudio in arenam deſcendere auſus eſt. Equidem non ſum*

mihi

mihi tam Suffenus, qui omnibus numeris abſolutum opus meum credam, fortaſſis enim maius, quam cui ferendo humeri pares ſunt, onus illis impoſui. Iudicium penes lectorem eſto, ſaltim pro ingenii mei uiribus rem tractaui, quas exiguas eſſe lubentiſſimo animo ac corde agnoſco, bene gnarus, Herculis cothurnos non omnibus eſſe aptos pedibus; interim

Ut deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas.

Quae bona in opuſculo meo fortaſſis inueniuntur, ea non mihi debere, candide fateor, ſed praeceptoribus meis reuerendiſſimis, omni laude mea ſuperioribus,

Viris

Viris Illuſtribus BALDINGER et MOENCH, *qui fuſe admodum, cum quoad practicam, tum quoad chemicam partem hanc materiam in praelectionibus ſuis pertractarunt.*

Vale, B. L. meisque conatibus faue.

SECTIO PRIMA.

Irritabilitas vasorum lymphaticorum in statu sano ac morbido.

§. 1.

Mira sane est functio illa partium corporis nostri, quae hodie irritabilitas vocatur, et qua omnes fere corporis partes, plus minusue, pro diuersa structura, gaudent. Egregie de uniuersa medicina meriti sunt Viri, non nisi summa cum reuerentia compellandi, qui in eo omnem operam locarunt, ut hanc corporis uiui functionem rite determinarent, explicarent, stabilirent, et experimentis in animalibus, ac obseruationibus in sano ac aegroto hominum corpore factis gradum

dum huius functionis, ſingulis partibus proprium, oſtenderent: maxima utilitas in medicam artem inde redundauit et quotidie adhuc redundat, aliam nempe faciem, rite cognita hac corporis uiui functione, induit uniuerſa pathologia, et ex hac uelut effectus à cauſſa pendens, therapia. Liquidior enim lux adparet, poſita, uelut fundamento, hac functione, in cognoſcenda natura febris, morborum nerualium, diuerſa eorum facie, atque in remouendis ſingulis horum morborum ſpeciebus. Ut plura taceam, in medium nunc ſaltem proferam criſes, harumque varias ſpecies, quas certo absque ſolida huius, et ſingulis quidem partibus propriae functionis cognitione nemo rite intueri, obſeruare, et, ſi quando opus fuerit, excitare uel dirigere poterit.

Nec

Nec ſua utilitate caret in cognoſcenda uariorum remediorum actione in noſtrum corpus, cuius perfectiorem notionem, quantum pro ingenii noſtri terminis fieri poteſt, medico maxime neceſſariam eſſe quiuis lubenter fatebitur.

§. II.

Patet inde, omnes neruos eſſe intendendos, ut, quae, hodienum de hac functione certa ac indubitata, opera cum phyſiologorum, tum pathologorum, conſtant, penitus ſibi cognita reddat, qui medici nomine dignus, aegrotisque ſaluti eſſe cupit, nemo enim medicorum, ut rectiſſime *magnus* HALLERVS, corporis humani functiones absque ſummo eius detrimento ignorare poteſt.

§. III.

§. III.

Nulla partis actio esse potest, nisi adsit functio, huius enim effectus demum audit actio. Functionem omnibus nostri corporis partibus communem, non nisi irritabilitatem, a ui uitali pendentem, agnoscere possumus, haec functio pro diuersa conditione, structura partium diuersa est, inde diuersae et toto coelo saepe ab inuicem distantes partium actiones, e ui uitali enim cum singularum partium structura in unum coeunte discrimen actionum, seu actiones partium propriae oriuntur.

§. IIII.

Solis musculis olim haec functio adscripta fuit, et reliquis in partibus deficere, pro certo habita. Interim tamen casta obseruatio ac ratiocinium nos docuerunt, non

solis

ſolis muſculis hanc functionem eſſe tribuendam, ſed et reliquis in partibus, plus minusue pro diuerſa ſtructura adeſſe. Trutinantibus nempe ſtructuram primorum noſtri corporis ſtaminum, non poteſt non clara luce menti obuerſari, ſtructuram omnium partium compoſitam, in primis ſtaminibus conſideratam unam eſſe eamdemque, nec niſi diuerſam horum ſtaminum inter ſe combinationem diuerſam partium ſtructuram efficere, inde et merito concludimus, functionem, primis ſtaminibus inter ſe nexis communem et partibus inde compoſitis propriam eſſe debere, ea propter igitur omnes partes functione irritabilitatis gaudere.

§. V.

Ad irritabilitatem vaſorum lymphaticorum propius adcedo, eamque adeſſe, experi

rimentis ac obferuationibus e fano et aegroto corpore fumtis probabo.

Iam iam omnes actiones vaforum lymphaticorum de ui uitali illis infidente certiores nos reddere deberent, nec amplius de functione irritabilitatis dubitandum effet, nifi forte forent, qui praeconcepta opinione non ui uitali, fed foli contractilitati omnia phaenomena adfcribere conarentur, quod tamen certiffime, rite confideratis omnibus, fieri nequit. Aeque, ac uafa fanguifera, propellunt uafa lymphatica fuccum contentum, uel particulas illis adplicatas, ueluti miafmata quaedam, uenenum hydrophobicum, uariolofum, uel et medicamenta, mercurium, terebinthinam, aliaue. Negari vero nequit, uafa fanguifera irritabilitate gaudere, quod Cl. VERSCHVIR *in diff. de vi irri-*

ritabili vaſorum. Groning. 1766. extra omnem dubii aleam poſuit. Inde nec uaſa lymphatica, quae eamdem fere actionem ac uaſa ſanguifera habent; quid quod uaſorum rubrorum irritabilitatem multis modis ſuperent *a*). Sed et reliqua phaenomena certo certiſſime docent, irritabilitatem illis competere, modo adtendamus, quod Cl. CRUIKSHANK nos docuit, interdum ad tempus quoddam actionem uaſorum lymphaticorum quaſi dormire, illaque neque ſuccum reſorbere, neque ulte-

a) HALLERI Elem. Phyſiol. Tom. I. pag. 165. Magnam uim uitalem uaſis ineſſe lymphaticis, probat celerrimus per uaſa lactea chyli tranſitus, et anatomicis uulgare eſt ſpectaculum, chylum in uaſis lacteis animalis uiui ſecti conſpicuum paulo poſt omnem euanuiſſe.

ulterius propellere, unde ſane actio non a contractilitate ſola ſed a ui uiua dependere uidetur *a*). Videmus etiam, ab iniuriis externis,

a) Ipſa nimirum actio, qua liquida agitantur, a contractilitate ſola, quae certiſſime ab elaſticitate pendet, uel eadem eſt, et a ſolis uiribus mechanicis mouetur, erui nequit, uim uitalem poſtulat circulatio irritabilitati ac ſenſibilitati ſoli conceſſam.

IOH. TESTA de uitalibus periodis aegrotantium et ſanorum Vol. II. P. II. C. I. p. 108. Aucta matutino tempore perſpiratione, abſorptio ſimiliter intenditur, propter auctam uniuerſim lymphaticorum irritabilitatem. Scimus mercuriales inunctiones mane inſtitutas, multorum luem ſanaſſe, quos ueſpertinae aut nocturnae uix aliquid adiuuerant.

nis quae uiuam partium uim laedunt, quales funt ictus, lapfus, contufio, humores, a uafis lymphaticis reforbendos, adcumulari, telam cellulofam expandi, reforptionem igitur

non

Cl. CRVIKSHANK in *Samml. auserlefener Abhandl. VII. B. I. St.* p. 18.

Matutino etiam tempore facilius lues uenerea concipitur. Cl. GIRTANNER l. c. p. 64. Cl. HVFELAND *Bemerkungen über die natürlichen und künstlichen Blattern zu Weimar im Jahr* 1788. p. 24. „*Zur Impfung wählte ich immer die nüchterne Vormittags Zeit, in dem Glauben, daß hier die Einfaugungskraft stärker fei.* cf. Cl. STARK *Auszüge aus dem Tagebuch des clinifchen Instituts in Jena, I. Lieferung*, p. 140.

Minus recte igitur Cl. CYRILLO Offeruazioni pratiche intorno alla lue uenerea p. 143. uefpertinum tempus inunctionibus conuenientiffimum iudicat.

non rite progredi, donec remediis ex et internis uim uitalem excitantibus iustus tenor restituatur. Saepe saepius idem uidemus in hydrope, in eo praesertim, qui a nimia debilitate post nimiam ac effrenatam humoris uitalis iacturam natales ducit, roborantibus sanandus. Spasmodicae etiam systematis lymphatici constructiones motum lymphae progredientis impediunt, quod ex eo, quod testibus nonnullis, opiata in hydropicis affectibus egregie profuerint elucet. Vidit saepius ill. WRISBERG *a)* in cadaueribus hydropicis truncos maiores uasorum lymphaticorum diuersis in locis angustiores et in tenuiores canaliculos constrictos, et

a) Ill. WRISBERG de systemate vasorum absorbente morbos uicissim excitante et sanante, in Comment. acad. scient. Goting. Vol. VIII. pag. 149. §. 19.

et hic etiam obferuationes anguftiffimi ductus thoracici in quibusdam fubiectis a fe uifi refert.

§. VI.

Reftat aliud phaenomenon a DARWINO a) nobis expofitum, motus nempe retrogradus uaforum lymphaticorum, quo contenta fluida rurfus uerfus originem uel alium locum a uia recta ac communi alienum propelluntur. Mirum hocce phaenomenon, quod in diurefi critica ac diabete lymphatico praecipuum locum habet, ex fola contractilitate explicari nequit, nec id nifi ad uim uitalem refugiamus, rite intelligere poffumus. Valuulis inftructum effe quod-

a) *Abhandl. für praktifche Aerzte, 6ter B.* p. 254.

quoduis uas lymphaticum magna copia, qui in hac anatomiae parte elaboranda desudarunt, certiores nos fecere. Idem praestant, quod ualuulae uenarum, urgent liquidum impediuntque, quo minus rursus locum uersus, unde uenit, relabatur. Valuularum resistentiam et in mortuo corpore, qui iniectioni uasorum operam dant, sat norunt, tantum enim abest, ut directioni contrariae cedant, ut potius rumpantur *a*). Tantam autem contractilitatem, quae ualuulas superet, uasis hisce tenellis adscribere, res ipsa uetat, et merito concludimus, exiguam solummodo contractilitatis uim uasis hisce insidere, nec ipsa quidem ualuularum actio absque ui uitali comprehendi potest.

§. VII.

a) Cel. CRVIKSHANK *Geschichte und Beschreibung der lymphatischen Gefäße*, p. 62.

§. VII.

Motus inteſtinorum antiperiſtalticus multum cum noſtro phaenomeno conuenire uidetur, et modus, quo is contingit, qua ratione motus uaſorum lymphaticorum retrogradus eueniat, nos aperte docet. Nemini, me hercle, in mentem umquam uenit, illud phaenomenon ſoli contractilitati adſcribere, uaria enim irritamenta, *functionem uitalem* urgentia, et ad peruerſas actiones inſtigantia, hoc phaenomenon producunt. Facilius apertiusque cognita functione uitali explicari poteſt, et adſatim iam iam a multis factum eſt, unde ampliore a me proferenda non opus eſt explicatione.

§. VIII.

Experimenta quoque, ſuper uaſis lymphaticis inſtituta eſſe docuerunt, illis functionem uitalem adſcribendam.

Aëre

Aëre frigido tacta uel quouis alio irritamenti genere se contrahunt, euacuantur et oculis sese abducunt. Bene HALLERVS: „ Neque, ait, solus ductus thoracicus, qui „ uere de genere uasorum lymphaticorum est, „ et perinde uasa lymphatica hepatis ad olei „ uitrioli tactum contrahuntur et celerrime „ exinaniuntur, sed inprimis in animale, cui „ plena fuerunt, aut chylo aut lympha, aut „ coeruleo liquore, quem animalia absorbere „ coëgi, sub ipsis intentis meis oculis, toties „ uidi haec siue lymphatica uascula siue lactea „ euanescere, non potuerunt autem uisui se „ subduxisse, nisi expulso, qui replebat et „ conspicua reddebat, liquore lympha, la„ cte, indigo in aqua dissoluto " *a*).

§. VIIII.

a) HALLER l. c. cf. Seconde memoire sur le mouuement du sang. Exper. 295. 298.

§. VIIII.

Perſpecta vero hac uaſorum lymphaticorum functione magnum nobis lumen adfulget, quo nos latente adhuc huius functionis cognitione non absque magno damno carere debuimus. Vt enim in reliquis corporis partibus irritabilitas morbida eſſe poteſt, exceſſu uel defectu peccare, ſic idem etiam eueniet in uaſis lymphaticis. Inſtituti ratio autem poſtulat, ut de his quaedam generalia ſaltim addam.

§. X.

In utroque caſu cauſſae et effectus ſibi inuicem non reſpondent, ſed effectus uel maior uel minor eſt ac natura cauſſae poſtulat. Exceſſu peccat irritabilitas, uel iuſto maior adeſt, dum effectus producuntur, cauſſarum magnitudini non reſpondentes, ſed eam ſuperan-

rantes, breuibus, ubi effectus maior eſt cauſſa. Defectu uero, ſeu torpore peccat, dum cauſſa effectum ſuperat, uel effectus minores producuntur ac magnitudo cauſſarum poſtulaſſet. Vterque modus irritabilitatis morbidus eſt, quo aequabilis functionum tenor, circulationis, ſecretionis, excretionis mirum in modum turbatur, impeditur, peruertitur. Omnes cauſſae, quae duobus hiſce ſibi e diametro oppoſitis ſtatibus in uniuerſo corpore producendis pares ſunt et in parte corporis priuata illos producere poterunt, adeoque et in ſyſtemate uaſorum lymphaticorum. Non meum eſſe puto, has in cauſſas disquirere, omneque enim punctum in his indagandis tulit Cel. GAVBIVS *a*) ut plura addere uelle, piaculum eſſet, nec niſi mea intereſt, quam ut

a) Inſtit. pathol. Cap. de morbis ſolidi uiui.

ut duos hoſce ſibi oppoſitos ſtatus in ſyſtemate lymphatico obuios obſeruationibus probem.

§. XI.

Saepius uidemus a paucis mercurii granulis ſyſtema lymphaticum ita uehementer agitari, ut exinde enormis oriatur ſaliuatio *a*) aegre niſi medicamentis irritabilitatem nimiam obtundentibus, compeſcenda, nec refert utrum iam ante mercurius adhibitus ſit, nec ne.

a) TVRNBVLL *Urſprung und Alter der Luſtſeuche* p. 82. Meminit caſus, a quarta tantum grani parte mercurii ſublimati dulcis ſaliuationem ortam eſſe, additque quinquaginta grana in uno eosdem producere effectus poſſe, ac unum in altero ſubiecto.

ne. Proſtant uero et alia exempla, magnam mercurii copiam corpori ingeſtam fuiſſe, absque ſubſequente ſaliuatione. Diuerſas haſce, ſibique inuicem oppoſitas conditiones non niſi a uario irritabilitatis gradu pendere, aperte conſtat, e uiribus mere mechanicis haec phaenomena explicare, praecepta phyſiologica ac pathologica plane uetant. Varii porro mercurii effectus in hominibus diuerſae aetatis, ſexus, temperamenti, uitae generis, quibus in caſibus irritabilitatis gradus diuerſiſſimus eſt, haſce diuerſas conditiones morboſas aperte docent, quid quod et morbi praegreſſi, uel adhuc in corpore exiſtentes, qui irritabilitatem inſigniter mutant, mercurii effectum cogant diuerſum ab eo, qui ante morbos praegreſſos fuit. Minorem eiusdem praeparati mercurialis portionem requirit aetas infantilis ac ſexus ſequior, maiorem aetas uirilis, ac

ſexus

ſexus potior, maiorem temperamentum, ut aiunt, phlegmaticum, minorem ſanguineum *a*). A uitae genere irritabilitatem multum mutari, uel augeri, uel minui conſtat, citius uehementiusue a mercurio adficiuntur, qui cibo lauto, uinisque ac aromatis multis nutriuntur tardius ac mitius, qui blandis uel et inertibus fatuis nutriuntur, nec uino nec aromatis corpus laedunt.

§. XII.

Ex his omnibus ut credo, aperte conſtat, functionem uaſorum lymphaticorum a ui uitali pendentem, et in ſtatu ſano et aegroto, maximi momenti, nec leuiter tractandam eſſe

a) Cel. CVLLEN. Mat. Med. p. 473.

esse. Comparatio enim uarii huius status cum actione mercurii uariorumque huius metalli praeparatorum nos docebunt, quibusdam in casibus hoc uel illud praeparatum adhibendum et quibusnam remediis adiuuantibus combinandum sit, ut effectus, quales prodi uolumus, edantur.

Signa uero, ex quibus cognoscimus, utrum adsit irritabilitas uasorum lymphaticorum iusta an morbosa, ut et caussas, quae producendis his statibus fauent, non recensebo, ut cum reliquarum partium signis et caussis conuenientia, quae systemati lymphatico, huiusque actionibus adplicata eosdem morbos producunt ac cognitos reddunt et a multis grauissimis, omni laude mea superioribus Viris iam tractata ac in medium prolata atque explicata sunt.

SECTIO

SECTIO SECVNDA.

De actionis mercurialium in uirus venereo debellando atque eradicando caussis.

§. I.

Difficilis omnino est, multisque spinis ac operculis tecta ac munita perfectior cognitio actionis remediorum in nostrum corpus. Abstrusa enim est, nostrosque sensus latet exactissima notio remediorum, ac subtilioris nostri corporis structurae, rationumque, quibus functiones ab ea pendentes, peraguntur, nec spes est, fore, ut ad id fastigium umquam euehamur, quo, quae tecta nobis adhuc sunt, reuelata, ac corusco radiorum lumine illustrata uideamus. Ea enim est uirium nostrarum conditio, ut determinatis cancellis inscriptae hos egredi nequeant, nisi uelis in leges a Summo Numine praescriptas debacchari, maxi-

maximeque tibi cum damno tenebris et labyrinthis implicari. Rectiſſime igitur LVCRETIVS:

Multa tegit ſacro inuolucro natura, nec ullis
Fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia, multa
Admirare modo, nec non uenerare, nec illa
Inquiras, quae ſunt arcanis proxima —

Vera igitur interdum *eſt ſapientia*, ut cum magno SCALIGERO (quantum nomen!) loquar, *'nolle nimis ſapere; arcana* enim *rerum naturae ſacra*, ut ueriſſime SENECA, *reducta, et interiori ſunt clauſa ſacrario.*

Interim tamen conemur, ut, quantum quidem pro ingenii noſtri copiolis ualemus, quae in manibus ſunt, cognoſcamus. Multum augmenti hodienum acceperunt omnes ſcientiae, multa nobis aperte ante oculos iacent,

cent, quorum cauſſas maiores noſtri incognitas ſibi eſſe fateri coacti ſunt. Quantum, ut pauca proferam, exculta eſt phyſice, quantum chemia, quantum anatomia ſubtilior, quantum phyſiologia, absque cuius intimiore amicitia nemo rite mederi morbis poteſt. His amica manu inter ſe ut et cum ſcrupuloſis, exactis, concinnis ſtatus morbidi examinibus iunctis, uidemus, multa ante paucos adhuc annos abſcondita nunc ſatis perſpecta eſſe atque cognita.

Abſint uero omnes praeconceptae opiniones, abſint omnia, ipſa natura renitente, exculta ſyſtemata, ſolam naturam, ea, qua decet, ἀκϱιβεια, et uariis quidem ſub conditionibus obſeruemus, quae nos doceat, diligenter examinemus, et tandem ſpes erit, fore, ut rite obſeruatis omnibus phaenomenis ac in-

ter se combinatis, caussas tandem rerum, si non omnes, quasdam tamen eruamus, propiorque ad arcana naturae sacra aditus nobis sit futurus.

§. II.

Dici nequit, quantum fructus in eum redundet, qui noctes diesque assidua obseruatione debitaque mentis acie phaenomena uis uitalis perpendit. Ea enim est, quae nos conseruat, morbos abigit, actionem remediorum in nostrum corpus determinat, non, enim agit umquam remedium, qua tale, in mortuum corpus. Hinc patet, eos, qui e solis legibus mechanicis actiones remediorum determinare conentur egregie fallere, multumque a uia regia aberrare. Vt ut legibus mechanicis in determinandis functionibus, actionibus, omnibus-

busque, ut uno uerbo dicam, mutationibus noſtri corporis carere non liceat, concedendum tamen eſt, minimam partem uires mechanicas efficere, ſed plurimum e contra a ui uitali eiusque effectibus pendere. Quis, quaeſo, uires corticis peruuiani, uini, opii, moſchi, odorum e legibus mechanicis umquam, ut promiſſo ſuo rite ſtet, poterit explicare? Eadem eſt conditio omnium, quotquot ſunt, remediorum, inde et mercurii, quod §§ ſequentibus adſatim patebit, quibus generalia quaedam de actione mercurii, nullo reſpectu habito ad uirus uenereum, qua debellandum, bona lectorum cum uenia proferre mecum conſtitui.

§. III.

Mercurius, uel ex uel interne corpori humano adplicatus, actiones uitales intendit,

febrem qualemcumque excitat, pulſum adauget, cruſtam ſanguinis inflammatoriam generat *a*). Agit igitur ſtimulando ſolida, excitando uim uitalem, eodem igitur modo, ut reliqua pharmaca e claſſe ſtimulantium, et hac ſub conditione conſideratus nil prae reliquis ſtimulantibus proprii habet. Haec uirtus ſolida ſtimulans cauſſa eſt, cur plethorici curam mercurii ope ſubeuntes, eodem modo praeparari debeant, quo, quibus alia e ſtimulantium claſſe ingeruntur, uenae ſectione, temperantibus, diluentibus eccoproticis et q. ſ. ſ.

Iure

a) Cel. CVLLEN mat. med. pag. 465. Cl. GIRTANNER *Abhandl. von der veneriſchen Krankheit* pag. 317. NISBET *Abhandl. über die Luſtſeuche* pag. 276. CARRERE *Unterſuchung über die Verlarvten u. ſ. w. veneriſche chroniſche Krankheiten* p. 90. 91.

Iure meritoque Cel. CVLLEN *a*) mercurium, ut ſtimulans uniuerſale conſiderat, ſub uariis enim formis uariisque doſibus ingeſtus omnes intendit excretiones, mox diarrhoeam, mox uomitum, mox ſudorem, mox ſaliuationem, mox diureſin *b*) allicit atque procreat. Eosdem etiam effectus ſtimulantes prodit externe ulceribus adplicatus. Cuiuis nota eſt adplicatio mercurii praecipitati ſeu calcinati rubri, uel forma pulueris, uel unguenti in ulceribus ſordidis, lardo quaſi obductis, uerbo, ubi uis uitae languet,

a) l. c. p. 465. cf. Cl. HECKERS *Handbuch der allgemeinen Heilkunde* §. 506. p. 376.

b) IOH. DAN. SCHLICHTING de diureſi copia et ſimul ſalutari loco ſaliuationis exorta. In Act. Phyſ. med. A. n. c. T, VIII. obſ. 6. p. 25.

et, quod facillime in omnibus ulceribus glandulosarum partium scrophulosi praeprimis ortus, euenit. Summo inde iure hic commendatur a *Cl.* VNTERWOOD et RICHTER *a)* et ipse ego effectus bonos me uidisse adfirmare possum. Iam diu in usu fuit unguentum ST. YVES in pscrophthalmia, bonosque effectus produxit solus mercurius calcinatus ruber, absque tutia et camphora butyro mixtus. Easdem hic prodit uirtutes ac in ulceribus glandularum maiorum.

Effectus, quos in tenellae constitutionis, irritabilioribus subiectis producit iidem sunt

a) Cuius uero usum his in casibus iam dudum docuit Cel. THEDEN in *seinem Unterricht für Unterwundärzte.*

ſunt ſtimulantes, unde non poteſt non eſſe, quin ingurgitato nimiis praebiis mercurio, uires mox collabantur, actiones omnes languefcant, adpetitus deleatur, febrisque hectica incendatur *a*)

§. IIII.

Vtrum immediate in humores agat an ſolidorum uiuorum ope, lis adhuc ſub iudice eſt, nec tantas moles tollere ego auſim: Sufficiat, me adnotare, probabilius mihi eſſe, praecipua ſolidorum ope, aucta ui uitali, humores ſolui, eodem fere modo, quo ſanguis per febrem inflammatoriam ſoluitur. Hac febri, quam mercurius excitat, explicari

a) CARRERE l. c.

cari forte fortaſſis poteſt damnum, quod mercurius iis infert, quos ſcorbutus uexat, peſſime enim ui omnis obſeruationis ac experientiae ibi nocet, omniaque irritantia, et quae ſanguinem minime ſoluere ab omnibus dicuntur, eumdem praeſtant effectum *a*); quamquam negare non auſim, multum conferre ipſam uim mercurii in uaſa lymphatica ſpecificam fere. His demum addi poteſt, ſi mercurius immediate in humores noſtri corporis ageret, unum idemque hydrargyri praeparatum, eadem doſi diuerſae conſtitutionis hominibus eosdem ſemper effectus inferre debere, quod uero minime uidetur.

§. V.

a) CVLLEN l. c. p. 464.

§. V.

Tantum de effectibus mercurii uniuerfalibus, feu totam corporis noftri conditionem tangentibus.

Propius nunc ad propofitum huius fectionis adcedo, fententiamque de actione mercurii in uirus uenereo debellando proferam.

Nec affinitate chemica cum uirus, nec grauitate remouet fyphiliden; ftatus oeconomiae noftri corporis ac obferuationes fatis fuperque iam iam has refutarunt fententias.

Grauitate fua agere mercurium, plures multis conati funt argumentis corroborare. Obftat uero, ut pauca faltem adducam, huic fententiae, paucula mercurii fublimati corrofiui grana requiri, quo effectus a

mer-

mercurio oriri foliti fefe prodant, mercurium crudum feu mercurium fub metallica forma corpori ingeftum, multumque temporis ibi moratum, nullos produxiffe effectus *a*), cum tamen non potuiffent non fieri, praecipue cum ab exiguo coloris gradu in auras abeat mercurius. Nec umquam comprehendi poteft, qua demum

a) Narrat PAVLVS IACOBVS MALOVIN in libro, cui titulus Chymie medicinale, mulieres Smyrnenfes cottidie ad tres drachmas usque mercurii uiui uorare, quo amabilis uirosque alliciens corporis habitus conferuetur. Tantam me hercle! copiam in corpus ingerere non poffent absque detrimento, fi mercurius grauitate fua ageret. Plura uide in egregio GIRTANNERI libro T. I. p. 314. 328. cf. IOH. FRID. SCHROEDER Diff. de medicamentis faliuantibus, §. 22. pag. 18. TVRNBVLL l. c. *de* HAEN R. Med. T. V. Cap. III. §. 4.

demum ratione grauitate ſua agat, ac uirus uenereum ſeu debellet, ſeu eneruet, ſeu eiiciat. Vnum porro idemque mercurii praeparatum eadem doſi exhibitum in diuerſae conſtitutionis hominibus minime eiusdem gradus effectus producit, ſed diuerſi. Pace igitur Virorum hanc ſententiam amplexerum, palam dicere mihi liceat, me numquam in hanc ſententiam, quae grauiſſima intacta relinquit deſcenſurum eſſe, nimis mechanica eſt, obſeruationibus non corroborata, et a regulis uis uitalis noſtri corporis adhorret.

De altera ſententia, mercurium adfinitate chemica agere, nil habeo, quod multa oratione proferam,

— Exploſa diu iacet haec ſententia uulgo,

et inprimis ab egregio GIRTANNERO ſatis

tis ſuperque labefactata eſt *a*) Id tamen addere mihi liceat, ſaliuam uenerea labe infectorum contagioſam eſſe inuentam, eo ipſo tempore, quo mercurium adſumſerint *b*), poteſt igitur hoc argumentum iis, quibus laudatus auctor GIRTANNER ad refutandam hanc ſententiam uſus eſt, adiungi.

§. VI.

Alia ſupereſt ſententia, de ui mercurii in uirus uenereo debellando, ab multis iisdemque Cell. Viris prolata: mercurium nempe in eradicando uirus uenereo agere, quasdam excre-

a) l. c. p. 331.

b) Cel. SELLE Medicina clinica p. 212. cf. Cl. GIRTANNER p. 333.

cretiones intendendo. Operae pretium erit, in hanc de uirtute argenti uiui ſententiam paulo adcuratius inquirere, rationesque pro et contra aequa lance ponderare.

Praecipuae excretiones *, quae deſiderantur, ac uiſui ſeſe obiiciunt, ſunt ſudor ac ſaliuatio. Has per excretiones, multi uirus uenereum e corpore eiici multis argumentis defendere ſunt conati. Et uidentur ſane, rite penſitatis omnibus, hi proxime a uero abeſſe.

Nullus iamiam ſuperſtes eſſe uidetur modus, quo mercurius debellare poſſit uirus uene-

* Studio conſilioque dixi, has eſſe praecipuas excretiones, omnes enim fere obiectiones, quae contra hanc ſententiam proferuntur, ſaliuationem tangunt.

uenereum, uel enim hoſtis eiiciendus eſt, uel eneruandus, neutraliſandus, (ſit uenia uerbo). Poſterius uero fieri non poſſe, ſirmis demonſtratum eſt argumentis. Prima igitur uia ſola ſupereſt, quam natura eligit, ut excitatis a mercurio uiribus uitalibus ab hoſtili ſeſe liberet materia, non ſecus, ac omnes materias morbidas, uel in acutis uel chronicis, uires naturae uel ſponte, uel per medicamenta excitatae e corpore eiiciunt.

§. VII.

Criticas has a mercurio excitatas euacuationes quin uocem, nullus dubito, et ſi iis, qui noſtris temporibus de morbis uenereis ſanandis ſcripſere, haec hypotheſis minime placet. Interim tamen, cum quaecumque euacu-

atio-

ationes in morbis, uel acutis, uel chronicis, debito ordine ac tenore a natura uel sibimet ipsi relicta, uel remediis adiuta, institutae, quae corpus a morbo liberant, uocari possint ac iure uocentur crises seu iudicationes morbi *a*), non uideo, cur idem locum habere nequeat in morbis uenereis, cum et in his ex fide medicorum non uili quidem habendorum, sanatio euacuationis ope contingat.

Hostile uirus uenereum e corpore per saliuationem eiici, grauissimus auctor Cel. SELLE nos decet *b*) idemque et Cl. FOR-

a) GALENVS Crif. III. 7. Vocata est antiquitus haec criseos species κρίσις κατ' ἔκρουν.

b) l. c. p. 212.

FORDYCE *a*) experientia ducti innuunt, uirus uenereum aliquamdiu in corpore latitans non melius ac citius debellari posse, quam per saliuationem *placidam*, *lentam*, sudoremque *eiusdem* notae.

§. VIII.

Prostant et obseruationes, dari alia praeter mercurium pharmaca, quae hoc in morbo adhibita plus minusue prosunt, prout excretionem aliquam lymphaticam seu lymphatico serosam augent, cuius generis sunt Guaiacum, huius resina, Cicuta, Aconitum praecipue Cammarum, quod multo principio phos-

a) Rewiew of the venereal discase p. 100.

phosphoreo pollet, alcali uolatile, coluber berus, lacerta (agilis?) et q. f. f. Inde iusta mihi nascitur suspicio, hanc de eliminando uirus uenereo sententiam haud flocci esse habendam, sed seria mente trutinandam, ut posito uelut fundamento firmo, canones in sanando morbo, qui adhibeantur, utiles igitur nascantur.

§. VIIII.

Nec solius excretionis per glandulas saliuales cancellis inscripta esse uidetur excretio lymphatica, sed pars solum esse; omnes quippe glandulae conglomeratae, quarum praecipuae sunt parotides sublinguales, submaxillares ac *pancreas* in censum ueniunt, in omnibus excretio lymphatica augetur, quod a priori, ut aiunt, consimilis fabrica digito quasi

monſtrat, ut iure igitur credendum ſit, uim mercurii, ſaliuationis auctricem, ad reliquas quoque omnes conglomeratas glandulas extendi. Hae uero excretiones ob tectum glandularum, uelut pancreatis ſitum, oculis noſtris ſeſe non obiiciunt, ſed ex analogia, illaeſis logices regulis, eruuntur.

§. X.

Interim tamen minime negarem, excretionem glandularum parotidearum reliquarumque in ore ſitarum praecipuam eſſe; prono ueluti fluit id alueo tum ex ſtructura tum ex uſu harum glandularum. Quot, ut paucis expediam, arteriis ornata eſt parotis glandula, ex arteria occipitali, temporali ſuperficiali,

ca-

carotide faciali, transuersa faciei, ramo buccinatorio carotidis. Facile igitur est intellectu, magnam huius glandulae excretionem esse debere, quod et laesiones ductus Stenoniani, qua excretio aucta est, nobis monstrarunt *a*)

§. XI.

Ea porro oeconomiae animalis est conditio, ut retenta, uel segnius, quam par est, procedente euacuatione naturali quadam, altera adfinitate coniuncta cum priore excitetur.

a) v. HALLER *Grundriß der Physiologie, herausgegeben von* SOEMMERING *und* MECKEL p. 456. §. 602 *und* not. k.

Tranſpiratione naturali ſuppreſſa, uel iuſto parcius fluente, uel urina maiore fluit copia, uel aluus humectatur, tranſpiratione uero ultra, quam decet, aucta, aluus ſiccatur, urina minore fluit copia, horum prius hieme, poſterius aeſtate locum habet. Eadem regula ualet et in ſtatu morbido, ac euacuatione critica. Omnia fere colatoria incitantur, adſumto mercurio, praecipuae uero partes ſunt glandulae conglomeratae ac cutis, quae ſub mercurii uſu ſudorem fundit copioſiorem, qui iure cum Ill. WRISBERGIO lymphaticus uocari poteſt. Videmus uero, ſaepe hanc cutaneam euacuationem lymphaticam uel certe lymphatico ſeroſam, uice ſaliuationis, uel ſi malueris, excretionis lymphaticae copioſioris per glandulas conglomeratas fungi, retenta uero uel impedita cutanea exhalatione eſſe copioſiorem ſaliuationem. Camphora, balnea roſſi-

ca

ea *a*), ab Cl. RIBEIRO SANCHEZ, tot encomiis elata, quae cutem uerſus humores inuitant, uinum ex mente *Cl.* GIRTANNERI, quo ſaliuationi obex ponatur, aër frigidus, qui ſaliuationem intendit, rationes ſat certae ſunt, quae monſtrant, ſudorem ſaliuationis eſſe poſſe et reuera eſſe ſuccedaneam euacuationem, nimium igitur lymphae glandulas uerſus impetum coerceri poſſe ope tranſpirationis aliquantum intenſioris.

§. XII.

Haec generaliter dicta ſufficiant. Proferam nunc in medium, quae aduerſarii obiece-

a) Exactam horum balneorum deſcriptionem auct. BELLERMANN uide *im teutſchen Mercur Oktobr.* 1789. p. 67. ſqq.

cerunt et quantum in me eſt, aequa lance trutinabo, ut, uerane an falſa ſit uel aduerſariorum, uel mea ſententia, queat diiudicari.

Prima obiectio haec eſto *a*)

Saepius ac quotidie uideri, et uehementiſſimas per ſaliuationem et reliqua corporis colatoria excretiones uirus uenereum minime debellare, ſaliuatione enim finita morbum uenereum de nouo incipere, eoque facilius, tutius ac iucundius morbum uenereum ſanari, quo exactius ab omnibus nimiis euacuationibus praecaueatur.

Et

a) Cl. GIRTANNER l. c. 329. 330.

Et ego ab eorum partibus ſto, qui *ue-hementem* ac *iuſto* citius excitatam ſaliuationem damnant, unoque cum his ore affirmo, illam non ſolum eſſe nullius uſus, ſed inſuper nocentiſſimam, uires corporis ac animi peſſumdando, deprimendo, floridum corporis habitum deuaſtando, morbos chronicos diros inferendo.

Celebre ſatis famigeratiſſimi *equitis* VDALRICI *ab* HVTTEN habemus exemplum, qui et undecima uice diris horrendae ſaliuationis cruciatibus ſeſe ſubiiciens, tantum abfuit, ut a morbo liberaretur, ut potius morborum agmina dirum hocce uenenum comites ſibi adſumeret.

§. XIII.

§. XIII.

Interim tamen rationes in promptu habeo, quae, ut diuersa sentiam, me cogunt. Tritum est illud prouerbium:

Omne nimium uertitur in uitium.

Quod parca quantitate, iusto tempore, bonis sub conditionibus iuuat, immodica quantitate, iniquo tempore, prauis sub conditionibus pessime nocere potest. Id et de saliuatione *immodica* ualet. Nemo enim umquam medicorum rationalium neotericorum profusam laudauit saliuationem, numquam suis in scriptis docuit, eam, quo citius, eo melius, esse excitandam nullo habito respectu corporis, et quidem una eademque quantitate in unoquoque subiecto; sed uno quasi ore omnes contraria iubent, *lenem* nempe *placidam*, *sensim sensimque prouocandam esse saliuationem*, quin nec in omnibus subiectis eam laudant, bene gnari,

gnari, alias inſuper dari uias, etſi non tam certas ſaliuatione cum reliquis excretionibus coniuncta, quibus uirus eiiciatur *a*

§. XIIII.

Eſt mihi, ut ſupra iam dixi, ſaliuatio excretio critica iisdem regulis, quibus reliqua critica profluuia, parens. Fortaſſe, rite penſitatis his regulis, certi quid ſtatui poteſt.

Iure meritoque omnes omnis aeui ac omnium gentium medici ab HIPPOCRATE eiusque commentatore GALENO inde ad noſtra usque recentiſſima tempora damnarunt et damnant euacuationes profuſas, non iuſto tem-

a) Cel. SELLE ll. cc.

tempore in morbis factas, symptomaticas ac inutiles eas uno ore salutarunt. Minime enim id, quod requiritur, hisce euacuationibus nimiis accedit, eiectio nempe omnis materiae nocentis, ad eam enim aequabilis uirium tenor, inter se conspiratio, absentia spasmorum requiritur. Detrahitur quidem pars materiae, pars uero retinetur, corpus debilitatur, uires uitae pessumdantur, unde nulla uirus ac uirium actio ac reactio, omne igitur eliminatum uidetur; sed qui crederent, egregie fallerent, dormit uirus, et mox restituto aliquantum corpore uires suas monstrabit. Actio inordinata est uiui solidi, quae has euacuationes inutiles ac perniciosas instituit, non rite materies ex humoribus secernitur, seu ut cum ueteribus loquar, coquitur, bonorum humorum copia una cum parte materiae morbidae eliminatur; incompleta igitur fuit euacuatio

tio ob ſpasmos, unde fit, ut poſtea uirus maiores uires acquirat debilitato ſolido uiuo, altiores figat radices, difficilius igitur eradicetur *a*)

§. XV.

Eadem eſt ratio uirus uenerei, eiicitur per easdem uires, per quas reliquae materiae eiiciuntur, per uires nempe ſolidi uiui, quae a mer-

a) Neminem fugit, quantum damni aegrotis ac uniuerſae medicinae peruerſa illa SYLVII opinio intulerit, qua ducti, nil melius fieri poſſe quidam ſibi perſuaſi ſunt, quam omnibus eniti uiribus, ut materies nocens quam citiſſime eiiciatur; neminem fugit damnum irreparabile alexipharmacorum. theriacalium, ſpirituum ac tincturarum incauta manu olim datorum.

a mercurio tenduntur, ſpeciesque febris, eliminando uirus fauentis, excitatur.

Euacuationes uero, a nimia mercurii in corpus ingurgitatione, neglecta uirium corporis conſideratione, praeparatione ac diaeta, productae, minime, etſi partem ueneni ſecum abripiant, ſiant per ſudorem, ſiant per ſaliuationem uel per alia colatoria, poterunt eſſe criticae, ſymptomaticae potius et iure quidem maximo ſalutandae. Intenditur, id nemo negabit, uis uitalis uaſorum lymphaticorum, intenduntur omnes omnium organorum uires, ſed non iuſto tenore, tumultuario, inordinato, ſpasmodico modo, unde fieri certo poteſt, ut profuſiſſima oriatur ſaliuatio, uehementiſſimus ſudor, continuae alui deiectiones, et tamen non eliminetur uirus uenereum ſed in corpore maneat.

Enor-

Enormis uero haec euacuatio, ſtupenda uirium proſtratio, inconſideratus hicce agendi modus non ſolum hanc adſert noxam, ſed inſuper, ſi poſtea aequo mercurii uſui locus eſſet, impedit, quo minus adhiberi poſſit. Debilitatae enim ſunt uires ſyſtematis lymphatici, laeſa eſt irritabilitas, morboſe aucta, quo fit, ut a minimo ſtimulo in enormes abripiatur motus, eosdemque, quin maiores adhuc ac antea producat effectus, et per omne aeuum aeger hac ratione non ſanetur. Longa igitur praeparatione ac cura opus eſt, qua haec ſymptomata tollantur, ut mercurii uſus locum iterum inueniat; interea uero altiores figit uirus radices, peſſimo aegroti cum damno.

§. XVI.

Id uero locum non habet, dum rite praeparato corpori, iuſta doſi, bonis auibus,

mer-

mercurius propinatur. Senſim ſenſimque augetur uis uaſorum, blande excitatur, gradatim intenditur, quae forte fortaſſis actiones inordinatae accidere poſſunt, ſtatim remediorum adiuuantium ope ſopiuntur, leniuntur: recta igitur coctio procedit, iuſta igitur eſt criſis per ſaliuationem, per ſudorem uel reliqua colatoria.

§. XVII.

Eo diutius in refutanda hac obiectione uerſatus ſum, cum ſciam, hanc inprimis eſſe maximi momenti, uelut grauiſſimam ab aduerſariis adſpici, hacque peſſumdata alias ſponte cadere *a*) Interim tamen mirum eſt, Cl.

a) Cl. GIRTANNER nro. 5. 6. p. 330.

Cl. GIRTANNERVM, qui huius obiectionis strenuus est defensor, quique ipse saliuationem non necessarium esse credit *a*) sed potius inutilem, quin perniciosam, carbone notandam, expressis uerbis alio loco dicere *b*):

a mer-

a) l. c. p. 318.

b) l. c. p. 333. *Auf welche Art das Quecksilber die Lustseuche heile, wissen wir also bis iezt noch nicht. So viel ist gewiß, daß es auf den Körper als ein reizendes Mittel würkt. Die Geschwindigkeit des Pulses wird während dem Gebrauche desselben vermehrt, die lymphatischen Gefäße werden gereizt und die Lymphe wird flüssiger; so flüssig, daß sie durch die Speicheldrüsen ausfließt und durch die Schweislöcher ausdünstet, wodurch das Gift aus dem Körper geschafft wird. So erkläre ich mir Wür-*

a mercurio lympham ſolui, per ſaliuam ac ſudorem eliminari, unaque uirus uenereum abripi. Ni plurimum fallor, hac paragrapho utilem eſſe iudicat ſaliuationem, opinionemque de actione mercurii paucis ante plagulis a ſe ipſo refutatam hac pagina tuetur *a*).

§. XVIII.

Ad aliam ducor obiectionem:

Morbum nempe uenereum ſaepius absque euacuatione ualde ſenſibili ſanari.

Multa

Würkungen des Queckſilbers auf den Körper und ſeine Krafft die Luſtſeuche zu heilen.

a) Quae hac paragrapho de Cl. GIRTANNERI contradicto innui, eadem inuenies in *A. L. Zeitung, Jun.* 1789, nro. 181. p. 638.

Multa pharmaca, praeter mercucurium, uires ſuas contra uirus uenereum manifeſtare, absque euacuatione in ſenſus cadente, ſed ignota adhuc dum nobis ratione, alias enim omnia euacuantia luem poſſent uincere a)

§. XVIIII.

Mirari ſane ſubit, has theſes et omni experientiae et ſolidis medicinae elementis contrarias proferri potuiſſe et quidem a Viro, qui

a) Cl. GIRTANNER nro. 2. 3. adiiciatur etiam nro. 4. p. 329.

qui paucis retro paginis ipse eas reuocare uidetur. Superioribus iamiam quaedam ad primam obiectionem respondi, et uidemus quotidie, sanationem morbi uenerei minus secure progredi, nisi euacuatio quaedam accidat. Concedo, uirus uenereum recens in nostrum corpus receptum, quod altas nondum radices egit, absque euacuatione multum in sensus cadente sanari posse, sed dixi, iamiam in corpore habitans uirus eiici posse absque euacuatione ualde sensibili nego, obseruationibus meliora edoctus, ac auctoritate fretus Viri, cuius in rebus medicis auctoritas non infima tenet loca *a*). His addo, quod ipse Cl. GIRTANNER

a) Cel. SELLE l. c. p. 212. *Ich bin nicht nur aus den angezeigten theoretischen Gründen, sondern auch wirklich aus prakti-*

NER per saliuationem ac sudorem uirus uenereum e corpore eiici, contendit. Posset igitur sua ex sententia uirus uenereum et paucum et longum tempus in corpore latitans uel cum uel sine euacuatione debellari, unum idemque igitur, cum tamen et ex ipsa Cl. GIRTANNERI sententia mercurius euacuando agit, utrum mercurium adhibeas, nec ne.

 §. XX.

praktischer Erfahrung überzeugt, daß da, wo das Uebel nur einigermaßen eingewurzelt ist, die Kranken nicht zu schwach, nicht Kinder, noch schwanger sind, die Methode die sicherste sei, wo man es langsam zu einem gelinden Speichelfluß kommen läßt. Man ist dann nicht nur der Ausführung des Gifts, sondern auch des Quecksilbers sicherer. cf. FORDYCE l. c.

§. XX.

Quod ad alteram obiectionem attinet, huius partem iamiam § praecedente refutaui, nihilque est, quod addam, nisi plurima pharmaca, quae certo aliqua immediata in uirus ueneréo debellando, ui ualere scimus, eam per sudorem praecipue euacuando prodere, qualia sunt Guaiacum et praesertim Aconitum ac Cicuta, certe hanc mercurii actionem adiuuare, quod et de opio solidus obseruator Cl. BASSIANI CARMINATI docet *a*)

Omnes

a) Opuscula therap. Vol. I. p. 290. Ex suis obseruatt. profert, opium uires non prius monstrasse, quam sudor motus fuerit, hocque erumpente, mali symptomata breui mitigata fuisse, eodem gradu, quo haec excretio cutanea incrementum sumsisset.

Quae

Omnes euacuationes uirus uenereum eliminare non posse, in aprico est, si consideramus critico modo *per loca conuenientia* b) omnem

Quae mediate conferunt, eo tantum agunt, ut impedimenta, quae actioni mercurialium obstant, auferant. Huic classi opium maxima pro parte potest adnumerari, mitigando dolores, saliuationem nimiam compescendo. Conf. CARMINATI l. c. p. 291.

Non meum esse credo, ut integrum catalogum remediorum decantatorum, sed breui tempore e culmine eiectorum recenseam, plurima enim iam iam ab aliis in ordinem redacta, eorumque uires, falsae, dubiae ut plurimum, narratae sunt.

b) HIPPOCRATES Aph. I. 21. Α δει αγειν, ὁκȣ ἀν μαλιϛα ῥεπη ἡ φυσις, δια των ξυμφερων-

omnem materiam hoſtilem euacuari debere. nec omnibus materiis omnia patere loca ſed ſingulis ſingula.

§. XXI.

Quae ſi uera ſunt, et quartam Cl. GIRTANNERI obiectionem refutant *a*) nempe:

Morbum

[illegible] ταυτη ἄγειν. Princeps argumentum in omni criſi uel acutorum uel chronicorum morborum dirigenda, ſedulo trutinandum. Egregie id nos docuit, uti ſemper ſolet, Cl. LENTIN in aurea commentatione de hydrope in Ej. *Beiträgen zur ausübenden Arznei-[illegible]t.*

a) l. c. nro. 4. p. 329.

Morbum uenereum, cum alio morbo complicatum, adhibitis hunc contra morbum remediis euacuantibus manere, et ſi ſanetur complicatus cum uenereo morbus.

In eo ſolummodo cardo rei uertitur, quae euacuationes, quibus remediis, per quae praecipua loca ſint inſtitutae.

Haec ſufficiant pro corroboranda ſententia, mercurium nempe, uirus venereum euacuando, corpus liberare. Pro uiribus, conatus ſum, ut hanc ſententiam a Cl. GIRTANNERO, Viro, quem impenſe uenereor, et ex cuius libro multa me utilia didiciſſe palam gratus profiteor, labefactatam defenderem. Fortaſſis mihi contigit eſſe tam felici, et eneruatis obiectionibus ſententiam ab Viris

Viris egregia laude conſpicuis prolatam corroboraui.

Reſtat adhuc, ut hac ſectione proferam atque quantum quidem ſapio, explicem, quibus ſub conditionibus mercurius ſuos edat effectus, qua ratione ſaliuationem excitet.

§. XXII.

Supra iamiam auctoritate ac obſeruationibus uirorum nixus innui, terram ſeu calcem mercurialem cum phlogiſtico coniunctam ſeu mercurium uiuum nullos in humano corpore edere effectus remediales, niſi praeparationis ope, cuiuscumque demum mutatus ante fuerit. Omnia uero praeparata mercurialia unum eumdemque in omnibus corporibus

edunt

edunt effectum, nec nisi discrimen, quoad plus uel minus operationis mercurialium in subiectis uidere licet. Inde merito concludimus, esse quid omnibus praeparatis commune, cuius praesentia ac maior minorue copia, ut effectus edat, mercurium aptum reddant. Quod uel antea, quam mercurius corpori ingestus est, adsit necesse est, uel adsumto mercurio in corporibus nostris creetur. Posterior opinio suos habet defensores, Cl. GIRTANNER *a*) et quos pag. citat. adducit. Aiunt nempe, omnia mercurii praeparata, antea quam in uirus uenereum effectus edant, ab nostri corporis humoribus solui, atque in nouum et quidem semper idemque praeparatum mercuriale mutari. Experimentis ac obseruationibus magistris sese didicisse, sal

a) l. c. p. 316.

sal neogenitum non esse, nisi acidum succi gastrici cum calce mercuriali coniunctum. Acidi animalis seu succi gastrici adfinitatem erga calces mercuriales maiorem esse, quam reliquam acidorum erga calcem. Quodcumque igitur sal mercuriale uentriculo ingestum, statim mutari, terram mercurialem cum acido gastrico coniungi, acidum igitur nitri uel salis communis concentratum a uinculis suis liberari, ac tunicas uentriculi corrodere. Ex hoc fonte oriri effectus salium mercurialium causticos et q. s. s.

§. XXIII.

Interim tamen, ut ut haec bene dicta sunto, sunt tamen quaedam, quae, quo minus manibus pedibusque hanc in sententiam descendam, mihi interdicunt. Et quidem

quod

quod ad ſuccum gaſtricum adtinet, animalium, quae et carne et plantis ueſcuntur, nec alcalinus eſt, nec acidus, ſed neutrius generis, *nulla acidi ſigna* praebens, ſi multa uero carne ueſcuntur, acidae ſit indolis, ſi plantis uero, alcalinae, ut igitur in aprico ſit, omne fere ad mutandum ſuccum gaſtricum ualere diaetam, omnis enim omnium animalium ſuccus gaſtricus ex ipſis uaſis nec ex uentriculo exceptus, neutrius eſt generis *a*). Multa porro ingeruntur, multa in uentriculo gignuntur, quae ſaepius naturam ſucci gaſtrici ita mutant, ut diuerſiſſimae indolis eſſe uideatur *b*)

Aci-

a) Cl. GREN *Handbuch der geſamten Chemie, I. Theil,* p. 360.

b) Cel. HAHNEMANN *von der Arſenic-Vergiſtung,* p. 22. §. 56. *Sehr verſchie-*

Acidum in ſucco gaſtrico exiſtens, ſalis eſſe uidetur, et quidem duabus ex cauſis. Praecipitatur nempe argentum ex acido nitri ſucci gaſtrici ope, et ſiſtit lunam corneam a), porro

ſchieden ſind die Beſtandtheile des Magenſaftes im nüchternen, an dieſe oder iene Nahrung gewöhnten, mit halb oder ganz verdauten Ueberbleibſeln von den und ienen Speiſen und Getränken angefüllten weichlichen oder feſten Magen. Wie uiele Umſtände verändern den Magenſaft bis zur Unkenntlichkeit! Mehr oder weniger vegetabiliſche oder thieriſche Säure, thieriſcher oder Gewächs-Schleim, Mittelſalze verſchiedner Art, und in unbeſtimmlichen Verhältniſſen, ſchmälern den Nuzzen der undankbarlichen Verſuche, die Spalanzani. Sennebier, Skopoli, Carminati *nicht aufs reine bringen konnten.*

a) Cl. BATSCH *Chemie*, p. 202.

porro ex obſeruationibus Cel. CARMINATI conſtat, poſſe ſuccum gaſtricum acidae indolis arte fieri ex drachmis duabus carnis uitulinae, uncia una aquae fontanae, et granis quinque ſalis communis; digeſtis per ſex decem horas calore ſcalae Farenheitianae graduum centum. Vulgatiſſimis experimentis, tinctura laccae uel florum cyani facillime exploratur.

§. XXIIII.

Iam uero his probe penſitatis uidetur, infirmo talo niti hypotheſis Cl. GIRTANNERI adducta, cum contra chemiae regulas ac obſeruationes pugnet. Acidum ſucci gaſtrici in uentriculo contenti, qui primus hydrargyrum excipit, cum ſit acidum ſalis communis, non uideo, cur hoc in ſucco gaſtrico

ha-

habitans maiorem habeat adfinitatem erga terram mercurialem, quam in uitro chemico? Ad hoc accedit, uegetabili ut plurimum diaeta uti eos, quibus mercurius ingeritur, acidae igitur indolis ſuccum gaſtricum in longe aliam naturam, quin contrariam, alcalinam mutari. Nec omnis calx mercurialis cum acido ſucco gaſtrico, etſi ſemper adeſſet nempe, coire poteſt, non enim omnis per os ingeritur, ſed et per cutem. Quis uero temere negabit, hanc absque effectu in corpore eſſe? *a)*

Sed concedamus, adfinitatem acidi in ſucco gaſtrico, quidquid demum ſit, maiorem eſſe erga calcem mercurialem quam acidorum metallicorum, concedi ab aduerſario uiciſſim debet,

a) cf. *A. L. Zeitung, Jun.* 1770. nro. 181. p. 637. 638.

debet, coniunctionem acidi in ſucco gaſtrico cum calce mercuriali maximam quidem eſſe debere, cum arctam coniunctionem acidi ſalis uel nitri cum terra mercuriali ſoluat. Quae uero cauſſa hunc nexum in corpore rurſus ſoluit, quaenam ſubſtantia inuenitur, cum qua acidum gaſtricum in uaſis cum terra mercuriali errans ſeſe coniungit? Ex mente enim Cl. GIRTANNERI *a*) mercurius non niſi per cutem e corpore eliminatur, *phlogiſto antea ſaturatus, uidemus enim ſub forma metallica eum e corpore exire.* Ex hac hypotheſi porro ſequeretur, uim mercurii calcinati ſeu praecipitati rubri a uentriculo recepti exiguam et longe minorem actione mercurii ſublimati corroſiui eſſe, cauſticam enim mercurialium uim non niſi ab acidis nitri uel ſalis communis

a) l. c. p. 316.

munis per acidum ſucci gaſtrici a uinculis terrae mercurialis liberatis auctore cl. GIRTANNERO oriri ſupra innui. Interim uero non eſt, quod longo ſermone ac citatis chemicorum obſeruationibus, adducam, mercurium praecipitatum rubrum non eſſe niſi mercurium ope acidi nitri ab omni phlegiſto liberatum, dephlogiſticatiſſimum igitur (ſit barbaro uenia uerbo) et hac ex cauſſa ob multam materiae igneae copiam maxima pollere cauſticitate, nullum uero accidi nitri in eo exiſtentis eſſe ueſtigium *a*), deſtillatus enim non niſi magnam aeris puriſſimi (dephlogiſticati) copiam profert *b*). Quod ſi itaque quae Cl.

GIR-

---

a) Inſtar omnium cito Cl. HAGEN *Grundriß der Experimentalchemie*, p. 306.

b) Cel. MOENCH Mat. med. p. 382.

GIRTANNER adduxit, uera ac obferuationibus confentanea forent, fequeretur, uim mercurii praecipitati rubri exiguam effe, et multo minorem ac mercurii fublimati, quod uero experientia magiftra non didicimus *c*).

Hae funt rationes, quibus adductus ego quidem numquam mihi perfuadere potero, hypothefin hanc cl. GIRTANNERI omni effe exceptione maiorem, cum fciam, fimpliciorem ac ueriorem adeffe.

§. XXV.

c) Adnotante H. BOERHAVIO Elem. Chemiae T. II. p. 330. a granis duobus uel quinque uehemens et uomitus et purgatio fequitur. et fi per aliquot dies eius ufus continuatur, ptyalismus quidem excitatur, aft ob exulcerationem, quam in uentriculo facit, internus eius ufus exulat.

§. XXV.

Quae uero eſt cauſſa, qua mercurius in corpore effectus producit? Quae ego quidem ſcio ac ſentio, proferam.

Actio omnium praeparatorum mercurialium omnis in uno conuenit puncto, nec, niſi quoad gradum intercedit diſcrimen. Adſit igitur neceſſe eſt aliquid omnibus praeparatis commune, quo donata, agunt, adſit in omnibus praeparatis non eadem ſed diuerſa ab inuicem copia. Diuerſis et toto coelo ab inuicem abhorrentibus methodis praeparata mercurialia conficiuntur, caſta tamen chemiae doctrina nos docuit, mercurium in omnibus ad unum plus minusue phlogiſto ſuo orbari, plus minusue calois natura donari, uel id fiat triturando, uel eum acidis coniungendo uel deſtillando uel praecipitando uel ſublimando. Id

cum

cum in omnibus praeparatis fiat, crudum hydrargyrum fatuum fit in corpore nostro, concludimus, mercurium nullos in corpore nostro nisi dephlogistica um edere effectus. Nec experientia nobis obstat, unguentum nempe mercuriale, uulgo dictum napolitanum, constat ex axungia porci ac mercurio crudo, triturando inuicem coniunctis, quo fit, ut in nigram massam abeant. Hic uero color unguenti phlogisto ex mercurio uiuo excluso gignitur, quod cum axungia sese coniungit, caussa igitur est, cur tam cito unguentum rancidum euadat. Facile igitur uiuus Mercurius phlogistum suum exturbat atque in calcem mutatur; amalgamata, aethiops per se *a*) exempla sat lucida nobis praebent. Pro temporis igitur spatio, quo triturantes ad eum axungia

 porci

b) Cel. MOENCH l. c. p. 242.

porci miſcentes mercurium crudum utimur, minorem uel maiorem partem phlogiſti mercurius amittit, ut inde maior uel minor uirtus unguenti natales ducat. Semper igitur ſola ea pars mercurii, quae phlogiſton exturbauit, uires edit.

Eodem modo mercurius crudus ſuper fornace hyemis tempore in patina poſitus ſaliuationem in corpore Cl. ACHARD excitauit. Ignis enim ope euaſit ſpecies mercurii per ſe calcinati, qui in aëre uolitans, per ſpiracula cutis, oris, faucium corpus intrando, ptyaliſmum excitauit.

§. XXVI.

Similis eſt ratio mercurii ſublimati corroſiui et mercurii ſublimati dulcis. Eo ab inuicem

uicem differunt, quod terra mercurii corrosiui sublimati tantum acidi salis communis continet, quantum recipere, acidum uero salis communis in mercurio sublimato dulci tantum mercurii, quantum quidem adhaerere potest. Adparet igitur ex hoc, et ex praeparatione horum medicaminum, unam eamdemque in utroque esse acidi salini copiam, mercurii uero non ita, minorem copiam in mercurio sublimato corrosiuo, sed magis dephlogisticati, maiorem uero copiam in mercurio sublimato dulci, sed minus dephlogisticati, proprius igitur ad naturam metallicam adcedentis. Obseruatione uero magistra didicimus, actionem mercurii sublimati dulcis esse minorem ac sublimati corrosiui, causticam igitur salium mercurialium uim non a liberato acido oriri.

Cum mercurio dulci sublimato, uel mercurio praecipitato albo conuenit mercurius

rius cinereus. Gignitur ex ſoluto mercurio crudo in acido nitri qui ope alcali uolatilis praecipitatur. Phlogiſto ſuo in nitri acido orbatus recipit ab alcali uolatili partem phlogiſti *a*) unde mitius euadit praeparatum, idemque, quoad uires non quoad elementa chemica, quod mercurius ſublimatus dulcis. Verum hos eſſe, obſeruatio Cel. PRIESTLEY probat, qui ex deſtillato mercurio cinereo aërem inflammabilem recepit.

§. XXVII.

Plura eiusmodi exempla proferre, inſtituti ratio uetat, nec lubet extra oleas ua-

a) Cel. MOENCH l. c. p. 257.

nagari. Subuenit immenſam praeparatorum mercurialium copiam perpendenti illud HOMERI de *terra Aegyptiaca* a). Pharmacopoeae noſtrae ferunt:

> *φαρμακα πολλα μεν ἐσθλα μεμιγμενα, πολλα δε λυγρα.*

Ex his omnibus, credo, adparebit, non niſi phlogiſto orbatum mercurium agere in noſtrum corpus, nec cum acido ſucci gaſtrici coniunctum in ſal ſui generis abire, ſed pro ratione iacturae phlogiſti ſui uel maiores uel minores effectus producere, et tamdiu, quamdiu in corpore noſtro phlogiſto nondum ſit ſaturatus *b*). Saturatus uero e cor-

a) Odyſſ. Libr. IIII.

b) NISBET'S *theoretiſche und praktiſche Abhandl. über die Luſtſeuche* p. 277.

corpore exit, ſub metallica forma, uel cum ſudore, uel cum aliis excretionibus lymphaticis, ſaliua praecipue, ſi ſaliuatio inſtituitur *a*).

a) NISBET l. c. p. 285. Cl. GIRTANNER l. c. p. 316.

SECTIO

SECTIO TERTIA.

Momenta quaedam de eligendis mercurii praeparatis, de adiuuantibus, de diaeta, de adplicatione mercurii ex-uel interna.

§. I.

Vidimus sectione secunda, uires mercurii consistere in materia ignea, quae in calcinatum sese insinuat, diuersaque metalli praeparata diuersa huius materiei igneae copia gaudere, seu plus minusue esse dephlogisticata. Quae si stabilita sunt, facile adpariturum esse credo, quaenam praeparata sint adhibenda.

§. II.

Agit mercurius, ut conſtat, in ſyſtema lymphaticum, irritando, uim uitalem excitando, quo lympha reſoluitur, uirus uenereum critico modo ſeparatur et e corpore eiicitur. Vim uero uitalem diuerſis in ſubiectis diuerſam eſſe conſtat. In uno uiget, in altero torpet, in uno igitur minor in altero maior ſtimulus. quo agenda agantur, eſt adhibendus.

§. III.

Haec erit cynoſura, quae nos in adplicando mercurio ducere poterit. Quo plus uis uitae uiget, eo mitius praeparatum, quo plus torpet, eo acrius erit eligendum. Duo autem potiora ſunt praeparata mercurialia, quae interne adhibentur, uel mercurius ſublimatus dulcis, et cum hoc quoad uim adfinitate coniunctus mercurius cinereus, uel mercurius ſublimatus

limatus corrofiuus. Haec igitur eligenda erunt praeparata et uariis fub conditionibus uariis etiam dofibus ingerenda.

Minus fecurus uero eft mercurii fublimati corrofiui ufus, mirum inter fe uariant huius praeparandi modi, nec una eademque methodo repetitis uicibus praeparatus eumdem fefe exhibet, fed uariat, quod Cel. SCOPOLI *a*) multis experimentis nos docuit, nec facile a pharmacopolis ipfis paratur, fed ex locis, ubi magna copia confici folet, emitur, qui faepius, (horrefco referens!) arfenico, ftygio ueneno, fcelerata arte mixtus eft, diriffimum igitur ac teterrimum euadit uenenum, cita faepe faepius, fed et lenta, aft ma-

a) Ill. CRELL'S *Chem. Annalen I. B.* pag. 24. 1784.

malignissima rosione uires uitales deiiciendo enecans.

En rationes, cur acerrimum hocce praeparatum fugiendum esse moneam, illiusque loco mercurium cinereum uel sublimatum dulcem sed ex sublimato corrosiuo minime confectum commendem. Habemus fidissimum praeparatum, quod diuersae constitutionis subiectis, uel maiore uel minore dosi dari potest ac magna copia datum eosdem, quos mercurius sublimatus corrosiuus parca copia, et tremula quidem manu datus, effectus producet *a*).

§. 4.

---

a) Historicam notionem de hodiernis mercurii sublimati corrosiui fatis, amicis et aduersariis uidesis in FRANCISC. ANTON.

§. IIII.

Non una eademque pharmaca adiuuantia omnibus singulisque subiectis conueniunt, sed pro diuersa uis uitalis conditione diuersa erunt. Vbi iusto maior stimulus a miti nostro praeparato, et si parca copia dato excitatur, ubi iusto maior actio adest, danda sunt inuoluentia, obtundentia, blandientia, diluentia, decoctum Althaeae, graminis, bardanae, cichorei et si lubet, sarsaparillae; uerbo, id allaborandum erit ut quantum fieri potest, irritabilitatem nimiam compescendo iustus tenor restituatur, qui actioni mercurii adeo fauet.

§. V.

ANTON. CLAD Diss. de proscribendo potius quam praescribendo ulterius mercurii sublimati corrosiui usu. Argentorat. 1784. 4.

§. V.

Vt uero nimia irritabilitate partes nostri corporis uiuae peccare possunt, sic et defectu, uel torpore, quo fit, ut stimulus naturalis debiles edat effectus, maiorque stimulus minores, ac pro natura sua debuisset, producat actiones. Minime torpor crisi morborum fauet, quae copiam et actionem uirium requirit, ut hac de caussa saepius excitanda atque instiganda sit uis uitalis. Paucula uini generosi cochlearia mirum saepe in eleuandis uiribus, atque promouenda crisi fecerunt. Laxantia etsi non parca dosi data, nil interdum prosunt, effectus requisitos non, nisi roborantibus adiuta edunt, inde apta mixtio corticis peruuiani cum laxantibus, uel ut *Angli* praecipue amant, radicis serpentariae uirginianae. Ipse uidi, tres uncias salis *Seignette* in corpore atrabilario nil profuisse, nullos edidisse effe-

ctus,

ctus, datis uero nonnullis praebiis solutionis extracti gentianae egregie egisse.

§. VI.

Eadem est ratio mercurii. Saepissime ob torporem uasorum non agit, inde, qui omnia non rite trutinat, facillime in maximum errorem cadere potest, ut uel acrius praeparatum eligat, uel continuo singulis diebus dosin mercurii augeat, magnam igitur mercurii copiam corpori ingerat, quae dato stimulo mox in motus sat ualidos systema lymphaticum abripit. Ipse reminiscor Chirurgum magnam mercurii copiam sub uariorum praeparatorum forma aegrotae cuidam propinasse, nullos uero fere edidisse tanta mercurii praebia effectus, donec ad uires aliquantum resarcien-

ciendas extracta amara propinarentur. Non multum paulo post profusissima oriebatur saliuatio, uires iam restauratas deprimens, nec nisi leniter diaphoreticis, demulcentibus, neruisque blandientibus compescenda.

§. VII.

Ex hoc, ni fallor, patebit, mercurium eiusmodi subiectis non nisi cum decoctis, seu aliis pharmacis conuenientibus torporem leuantibus esse dandum. Bene hic conducunt lignum Guaiaci et Iuniperi in decoctis, resina Guaiaci cum mercurio iuncta, cortex mezerei, camphora, extracta amara, china, radix serpentariae uirginianae, mars, et q. s. s.

§. VIII.

Velut corollarium ex hiſce paragraphis ſequi uidetur, et praeparationem ante curam et diaetam durante cura, pro uaria conſtitutione uariare debere, nec regulis generalibus niti. Aliis eſſe uenam ſecandam, danda diluentia, leniter humores euacuantia, ciboſque parum nutricentes. Alios uero nutriendos eſſe diaeta reſtaurante, uino, extractis amaris, china, antequam mercurius propinetur. Minime igitur omnibus ſingulisque ſubiectis uinum et quidem eo ipſo tempore, quo mercurialis cura inſtituitur, ut quibusdam uiſum, propinandum eſt.

Nimis longum eſſet, ſi totum huncce amplum ſatis campum pererrare uellem. Sufficiat, me momenta tantum indicaſſe, quae in

inſtituenda cura mercuriali adtentionem maximam merentur.

§. VIIII.

Ad aliam ducor quaeſtionem, eam nempe: Vtrum adplicatio mercurii uel ex- uel-interna ſit antepcnenda? Lis adhuc ſub iudice eſſe uidetur, multi adplicationem internam, multi uero externam laudant, praeferunt.

Reiicitur quidem a Cl. GIRTANNERO unguentum mercuriale et quidem duabus

bus e cauſſis, non rite enim poſſe copiam mercurii in corpus ingeſti determinari, quare uel iuſto maiore uel minore copia propinari. Eſſe porro quosdam homines inunctiones ferre neſcios, quales hypochondriacos, hyſtericos, morbo pectorali laborantes. Non eſſe igitur methodum adhibendam ac iucundam *a*)

a) GIRTANNER l. c. p. 354. *Die Einreibung der Queckſilberſalbe wird noch heut zu Tage zur Cur der Luſtſeuche von vielen Aerzten allen andern Mitteln vorgezogen.*

Interim tamen non omnino reiicienda mihi haec methodus, ac Cl. GIRTANNERO uide-

zogen. Doch ist ihr Gebrauch mit der Unbequemlichkeit verbunden, daß man niemals genau bestimmen kann, wie viel Queckfilber in den Körper gebracht worden ist, und daß man daher immer Gefahr läuft, zu viel oder nicht genug davon hinein zu bringen. Aufferdem gibt es viele Perfonen, bei welchen die Einreibungsmethode gar nicht angewandt werden darf. Allen Schwachen, Nervenkranken, hyfterifchen, mit Bruftbefchwerden geplagten Perfonen, kann man die gehörige Menge Queckfilber nicht beibringen, ohne fie in Lebensgefahr zu fetzen. Cf. NISBET l. c. p. 279,

uidetur, ſed ſaepe ſaepius magno cum fructu adhiberi poterit, et quidem iis in caſibus, in quibus a Cl. GIRTANNERO atro notatur lapide. Bene enim nouimus, et ſani hominis uentriculum multum ab adſumto mercurio adfici, organa chylopoietica laedi, iuſtumque tenorem irritabilitatis ac ſenſibilitatis immane quantum! turbari, et quidem quo acriora praeparata adhibita ſunt, uel per longum temporis ſpatium mercurius in uſum eſt uocatus. Maiori igitur gradu hos effectus producet in hypochondriacis, morbis pectorum laborantibus, qui numquam iuſto tenore uirium uentriculi ac inteſtinorum gaudent ſed debilitate ac exceſſu irritabilitatis uexantur,

inde

inde poteſt non eſſe, quin haec mala omnia ab intus adſumto mercurio augeantur. Ex quibus, ut mihi quidem uidetur, prono fluit alueo, iis in caſibus in quibus Cl. GIRTANNER inunctiones adhibendas eſſe uetat, in iis praecipue eſſe adhibendas.

Nec ratio altera, qua inunctiones reiectas eſſe uult, multa grauitate mihi eſſe uidetur. Vel enim ex-uel interne mercurius adhibeatur, tantum ingeritur, quantum neceſſe eſt, ut effectus producat, nec ad copiam mercurii ingeſti reſpicitur, ſed ad ſolos effectus, cum ſciamus, effectum mercurii determinari non a copia ſolum, ſed et a priuata corporis

con-

conſtitutione, qua ſit, ut eadem unius eiusdemque praeparati mercurialis doſis in diuerſae conſtitutionis hominibus non ſimiles eodemque tempore adparentes producat effectus. Tamdiu mercurium ingerimus, quamdiu effectus, quos deſiderauimus, non produxit, productis uero effectibus ab ulteriore ingeſtione mercurii abſtinemus.

Interim tamen non ſtatuerem, turpe illud unguentum napolitanum eſſe adhibendum, quin uellem, e pharmacopoeis eiiceretur, iucundior enim ac melior methodus praeſto eſt, qua parua mole magnam mercurii copiam, et quidem, ut maiores effectus in

cor-

corpore producat ac in unguento Napolitano ingerere possumus. Methodi Cll. CLARE *ac* CRVIKSHANK *a*) et inprimis DOM. CYRILLO *b*) qui mercurio sublimato corrosiuo cum axungia mixto utitur, hanc nobis suppeditant ideam; Misceatur cum uncia una axun-

a) *Neue Sammlung der auserlesensten und neuesten Abhandlungen für Wundärzte, I. St.* p. 221.

b) Osservazioni pratiche intorno alla lue venerea del Dott. DOMENICO CYRILLO Napol. 1783. pag. 228. sqq. Journal de Medecine T. LVIIII. p. 506.

axungiae porci rite elotae drachma mercurii ſublimati dulcis ſeu ſi mauis, cinerei, et hoc unguente ſecundum artis regulam corpus inungatur. Facile adparet, parabilius eſſe hoc unguentum uulgari, non eſſe rancidum nec breui tempore euadere et praeparati mercurialis ſat ualidi magnam copiam parua mole ac breui tempore, ſi morbus poſtulet, ingeri poſſe.

§. X.

Haec ſunt quae dicenda habui. Ignoſcat lector, ſi maculis foedata inueniet. Eſt tyronis labor, non magiſtri, et pro uiribus te-

tenuiſſimis quidem rem meam egi. Fortaſſis, ſi ſpecimen palato tuo arridebit, tempus dabitur, quo ulterius, quae ſparſa hic adieci, ero explanaturus.

CANDIDATO

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO

S. D.

E. G. BALDINGER.

Laetor etiam de Tua *felicitate, qui per aliquot annos in academia noftra laudabili ftudio, tantam eruditionis copiam* Tibi *comparafti, ut et* Te *digniffimum Candidatum fummorum in arte medica honorum agnofcant omnes! Haec eft felicitas noftra, multos in fcholis habuiffe noftris, qui recte didicerunt artis praecepta, vt idoneos medicos res publica iure meritoque expectare poffit! Spem noftram non fefelliſti, fed fi quis umquam,* Tu *certe impleuifti: Gratu-*

lor

lor Tibi, *gratulor nobis*, *gratulor mihi*, *qui de* Tua *in me amicitia certior factus sum!*

Vale Vir optime, atque in posterum etiam me ama! De meo in Te *amore, non est, quod dubites umquam! Scr. Marb. d. 6. April. 1790.*